TİDSAD
Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Amerikan Eski Kurumsal İktisat Okulunun Ana Akım İktisat Düşüncesine Karşı Sürdürdüğü Eleştirel Yaklaşım

The Critical Approach Which American Old Institutional School Implemented Against Mainstream Economics

Tolga KABAŞ*

Geliş/Submitted: 28.12.2022
Kabul/Accepted: 19.02.2023
Yayın/Published: 27.03.2023

Citation / Atıf

Kabaş, T. (2023). Amerikan eski kurumsal iktisat okulunun ana akım iktisat düşüncesine karşı sürdürdüğü eleştirel yaklaşım. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (36), 189-213.

Kabaş, T. (2023). The critical approach which American old institutional school implemented against mainstream economics. *The Journal of Turk & Islam World Social Studies*, 10 (36), 189-213.

Makale Türü: **Araştırma Makalesi** Article Information: **Research Article**

10.29228/TIDSAD.67365

This article was checked by Intihal.net. Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır.
This article is under the Creative Commons license. Bu makale Creative Commons lisansı altındadır.

*** Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi, tkabas@cu.edu.tr**

TİDSAD
Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Amerikan Eski Kurumsal İktisat Okulunun Ana Akım İktisat Düşüncesine Karşı Sürdürdüğü Eleştirel Yaklaşım[1]

The Critical Approach Which American Old Institutional School Implemented Against Mainstream Economics

Dr. Öğr. Üyesi Tolga KABAŞ

Öz: 19. yüzyılın sonlarında gerçekleşen yöntemler savaşı sonucunda sosyoloji ve iktisat bilimi ayrılmıştır. Neoklasik iktisadın yükselmeye başladığı 20. yüzyılın başlarında Amerika'da Eski Kurumsal İktisat Okulu bulunmaktadır. Amerikan Eski Kurumsal İktisat Okulunun en önemli üyeleri arasında Thortein Veblen, Wesley Mitchell, John R. Commons ve John K. Galbraith bulunmaktadır Eski Kurumsal iktisatçılar Neoklasik iktisat teorisinden daha farklı bir iktisat teorisi geliştirmeye çalışmışlardır. Bu nedenle psikoloji, tarih, sosyoloji gibi sosyal bilim dallarından yararlanmışlardır. Ancak, Eski Kurumsal İktisat Okulu yöntemler savaşında Neoklasik Okula yenilmiştir. Yöntemler Savaşını kazanan Neoklasik İktisat Okulu iktisat biliminin kontrolünü eline geçirmiştir. Çalışmada tek bir iktisat bilimi olduğu (Klasik ve Neoklasik Okullar), ancak her ülkenin farklı kültürel ve tarihsel koşulları bulunduğu belirtilmektedir. Kültür, kurumlar, ahlak ve tarih önemli değişkenlerdir ve ekonomilerin izlediği yolu etkilerler. İktisat araştırmalarına ihmal edilen sosyal unsurların dahil edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda küresel ekonomide farklı kapitalizm modelleri olduğu fark edilmektedir. Küresel ekonomide ülkeler arasında kurumsal, kültürel, etik ve tarihsel varyasyonlar olduğu görülmektedir. Bu çalışmada modern ekonomi biliminin do-ğuşu ve Amerikan Eski Kurumsal İktisat Okulunun ana akımı temsil eden Neoklasik İktisat Okuluna karşı sürdürdüğü eleştirel yaklaşım anlatılmaktadır. Çalışmanın son kısmında, küresel politika paradigmalarının Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerine, ve konuyla ilişkisi bakımından Türkiye'nin ilk Weberyen iktisatçısı olan Sabri Ülgener'in din-ekonomi ilişkisiyle ilgili saptamalarına birlikte değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Laissez-faire kapitalizmi, liberalizm, Keynesçilik, monetarizm, serbest piyasa ekonomisi.

Abstract: With the "war of methods" which took place at the end of the 19th century, sociology and economics were separated. At the beginning of the 20th century, when Neoclassical School began to rise, the Old Institutional School in America was confronting Neoclassical School. Among the most important members of the Old American Institutional School were Thortein Veblen, Wesley Mitchell, John R. Com-mons and John K. Galbraith. Old Institutional economists tried to develop a different economic theory from Neoclassical economic theory. In order to build a new econo-mic theory,

[1] "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Statements of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors": No conflicts of interest were reported for this article. Ethics committee approval is not required for this article.

they used various branches of social sciences such as psychology, history and sociology. However, the Old Institutional School was defeated by the Neoclassi-cal School with the war of methods. Having won the war of methods, the Neoclassi-cal School took the control of economics science. In this study, it is concluded that there is only one economics composed of Classical and Neoclassical Schools. However each country has diverse cultural and historical conditions. Culture, reli-gion, ethics, history and institutions are important variables and they influence the path of capitalism. Therefore, in the global economy various models of capitalism exist. In the global economy there are institutional, cultural, ethical and historical variations among countries. Those omitted infuential social variables should be ad-ded to the economic researchs. At this study, the birth of modern economics and the criticims of Old Institutional School to mainstream economis is briefly explained. Besides at the last part, the infuences of global policy paradigms on Turkish economy and, the distinguished Weberian economist Sabri Ülgener's remarks about religion-economy nexus is explained simultaneously.

Keywords: Laissez-faire capitalism, liberalism, keynesianism, monetarism, free market economy.

Giriş

Amerikan ekonomisinde 1929 yılında ortaya çıkan Büyük Buhran tüm Dünyayı etkisi altına almış ve büyük iflaslara yol açmıştı. Büyük Buhran sonucunda ekonomi tam istihdam dengesinin oldukça altına inmişti. İşsizliğin ve yoksulluğun arttığı bu yıllarda Adam Smith'in laissez-faire görüşüne göre serbest piyasa ekonomisinin kendiliğinden dengeye döneceği düşünülüyordu. Smith ve Klasik iktisat okuluna göre ekonomide tek bir denge, yani tam istihdam dengesi bulunuyordu ve ekonomide iş çevrimi yoktu. Ancak, yeteri kadar beklenilmesine rağmen serbest piyasa ekonomisi kendiliğinden tam istihdam dengesine dönmüyordu. Bu durum Klasik/Neoklasik İktisat okulunun laissez-faire görüşlerinin yanlış olduğunu gösteriyordu. Laissez-faire kapitalizmi istikrarlı bir sistem değildi. Kapitalizmi kurtaracak, yeniden refaha yol açacak bir görüşe ihtiyaç vardı.

Krizde olan kapitalist sistemin yeniden refaha yol açması için devlet müdahalesine ihtiyaç olduğu fark ediliyordu. Bu yıllarda Amerikan iktisat düşüncesini Thorstein Bunde Veblen'in kurucusu olduğu Eski Kurumsal İktisat Okulu temsil ediyordu. Eski Kurumsal İktisat Okulu "New Deal (Yeni Düzen)" olarak bilinen, krizden çıkış için yapılan reformun hazırlanmasında çok etkili oldu. Ancak, New Deal olarak bilinen program Büyük Buhranı sonlandırmada çok başarılı olamadı. New Deal reform programı sosyalizmi çağrıştıran ultra yeniden bölüşüm politikaları içeriyordu. Klasik liberal fikirleri benimsemiş olan Amerikalı siyasi elitlere göre bu kabul edilemez bir durumdu. Girişimcilik, serbest piyasalar, özel mülkiyet, sermaye, rekabet, ekonomik özgürlükler, fırsat eşitliği gibi liberal unsurlar Amerikanın ruhunu oluşturuyordu. Amerikan ruhu ve ideali Thomas Hobbes ve John Locke gibi aydınların geliştirdiği Klasik liberalizmin unsurlarından oluşuyordu.

1936'da laissez-faire kapitalizmini kurtaracak Keynesçilik olarak bilinen yeni görüş İngiltere'de Cambridge üniversitesinden John Maynard Keynes tarafından ortaya atıldı. Keynes'e göre Adam Smith ve Klasik iktisat okulunun laissez-faire görüşü kusurluydu ve güvenilmezdi, kapitalizmin yönetilmeye ihtiyacı vardı. Kapitalizmi bir arabaya benzetirseniz, arabanın yoldan çıkmaması için bir şoföre ihtiyaç vardır. Arabanın şoförü de devlettir. Keynes 1936 yılında yayınladığı "GENEL TEORİ-İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Te-

orisi" adlı kitabıyla kapitalizmi krizden çıkaracak yeni bir küresel politika paradigması ortaya atıyordu.

1936'da gerçekleşen Keynesyen devrimden sonra devletler ve profesyonel iktisatçılar ekonominin yönetilmesinden, performansından sorumlu hale geldiler. Keynes'e göre ekonomide kısa dönemde iş çevrimi (ekonomide dalgalanmalar) bulunmaktaydı, ekonomideki iş çevrimi maliye politikasıyla yönetilmeliydi. Bu yüzden, İngiltere'de Cambridge üniversitesinde ortaya çıkan Keynesçilik, ekonomide laissez-faire düşüncesine, küçük ve sınırlı bir devlet anlayışına karşı olarak konumlanmaktaydı. Keynes'e göre tam istihdam dengesinden bir sapma olduğunda piyasalar hızlı bir şekilde tekrar dengeye dönmemekteydi. Ekonomi kısa dönemde durgunluk/işsizlik veya yüksek enflasyon durumlarından birinde dengede kalabilirdi. Ekonominin maliye politikasıyla yönetilmesi ve tam istihdam dengesine getirilmesi gerekiyordu. Keynesyen devrimden sonra ekonomide devletin ağırlığının arttığı karma ekonomi modelleri başta İngiltere ve Amerika olmak üzere tüm dünyada benimsendi.

Keynesçi politikalar OPEC krizine kadar çok popüler olmuştu. Keynesçi politikaların uygulandığı yıllar Kapitalizmin geliştiği ve büyüdüğü bir altın çağ oldu. Ancak, 1970'lerin başlarında OPEC kriziyle birlikte ekonomilerde stagflasyon yaşanmış, bu durumdan Keynesçi politikalar ve karma ekonomi modellerinde bolca uygulanan devlet müdahalesi suçlu bulunmuştu. Keynesçi politikaların en büyük düşmanı Chicago üniversitesinden Nobel ödüllü Milton Friedman'dı. Friedman'ın kurucusu olduğu Monetarist paradigma Klasik İktisat paradigmasının güncelleştirilmiş haliydi. Keynezçi maliye politikaları şirketlerin vergi yükünü arttırmıştı. Friedman şirketlerin vergi yükünün düşürülmesinden yanaydı, çünkü şirketlerin büyümesi üretimin, istihdamın ve ücretlerin artmasına yol açmaktaydı.

Friedman'a göre Smith'in önerdiği laissez-faire kapitalizmi istikrarlı bir sistemdi, Smith'in görüşleri güvenilir ve doğruydu. Laissez-faire kapitalizmi demokrasiyle uyumluydu, ayrıca dünyaya barış ve istikrar getirmekteydi. 1980'lerden sonra Monetarizmle birlikte Adam Smith ve serbest piyasa ekonomisi görüşleri Dünyaya ikinci kez geldi. Klasik ve Neoklasik iktisat teorisinin bir tekel konumuna ulaştığı görüldü. Bu bağlamda günümüzde Keynesçilik ve Monetarizm küresel politika paradigmaları olarak sınıflandırılmaktadır. Makroekonomi paradigmaları olan Keynesçilik ve Monetarizm, Neoklasik iktisat teorisiyle uyumlu hale de getirilmiştir. Kozmopolitan olan ana akım iktisat teorisine göre mikroekonomik düzeyde yapılan fiyat kontrolleri, sübvansiyonlar, dolaylı vergiler gibi devlet müdahaleleri hoş karşılanmamaktadır.

Eski Kurumsal İktisat Okulu ile ana akımı temsil eden Neoklasik İktisat Okulu arasında gerçekleşen yöntem savaşı iktisadi düşünce bakımından büyük önem taşır. 1920'lerde Amerika'da gerçekleşen yöntem savaşını teorik olan Neoklasik iktisatçılar kazandı. Neoklasik iktisatçılar ekonomi biliminin kontrolünü ele geçirdiler ve ana akım oldular. Bu yıllarda Amerika'da oldukça matematiksel olan orijinal bir iktisat düşüncesi doğdu ve Eski Kurumsal İktisat Okulu bir kenara itildi. Bu çalışmada, İngiltere ve Amerika'da orijinal olan bir iktisat düşüncesinin doğuşu ve Protestan kültürüyle olan ilişkisi, Amerikan Eski Kurumsal İktisat Okulunun ana akım iktisat düşüncesine karşı sürdürdüğü yaklaşım anlatılmaktadır. Çalışmanın son kısmında ise küresel politika paradigmalarının Türkiye

ekonomisi üzerindeki etkilerine ve Osmanlı kültürünü çok iyi bilen bir aydın olarak Sabri Ülgener'in kültür-ekonomi ilişkisiyle ilgili düşüncelerine de değinilmektedir.

Modern Ekonomi Biliminin Doğuşu ve Protestan Kültürüyle Olan İlişkisi

Eski Kilise babaları ticarete ve tüccarlara karşı oldukça kötümser düşüncelere sahiptiler. Tüccarların açgözlü olduklarını ve aşırı kar hırsıyla hareket ederek topluma zarar verdiklerini düşünüyorlardı. Hıristiyanlığın önemli din adamlarından olan Thomas Aquinas'ın etkisiyle orta çağda din adamlarının ticarete bakışı olumlu olarak değişti. Aquinas ılımlı bir ticari davranışın insan ihtiyaçlarına doğru yönlendirildiği takdirde ahlaki olarak kabul edilebileceğini savunuyordu. Aquinas Hıristiyan Teolojisiyle ekonomik hayatı uzlaştırmaya ve orta bir yol bulmaya çalıştı. Ticari hayatı ve kar elde etme ilkesini düzenleyen vicdanlı yaklaşımıyla din adamlarının görüşlerini olumlu olarak etkiledi.

Ortaçağın sonlarında Batılı Hıristiyan düşünürler ticari konularla ilgili oldukça sofistike bir yaklaşım geliştirmişlerdi. Bu düşünürler ticaretin insanları canlı ve dinamik tuttuğunu kabul ediyorlardı. 17. yüzyılın sonlarında kar elde etmek için çalışmanın günah olmadığı, hatta insanların onurlu bir şekilde yaşamasını sağladığı düşünülmeye başlandı. Günah ve ayıplanacak davranışın sınırsız bir kar hırsı olduğunu ileri sürüyorlardı. Özellikle Protestan liderler kar elde ilkesini zorunlu ve meşru bir ilke olarak görüyorlardı.

Luther ve Kalvin gibi Protestan din adamları tüccar sınıfların gelişmesini destekleyecek ve kaynağı İncil olan bir ahlak sistemi kurdular. Luther yükselen orta sınıfları destekliyordu. Ona göre tüccarlar iyi ve faydalı insanlardı. Tüccarlar topluma faydalı olan malların üretimini ve ticaretini yapmaktaydılar. Ticaretin, çalışma ahlakının ve meslek anlayışının gelişmesini sağlayacak bir ahlak sistemi kurdu. Böylece, insanların ticaret yapması, meslek sahibi olması ve çalışması teşvik edildi. İnsanların çalışmadan para dilenmesi ayıplandı ve dilencilik kültürünün yaygınlaşmasına karşı mücadele edildi.

Ayrıca, Protestanlığın en önemli kolu Kalvinizm mezhebinin kurucusu John Kalvin tüccarların aleyhinde olan geleneksel dini yaklaşımları revize etti. John Kalvin tüccarların kar elde etme ilkesinin meşru bir ilke olduğunu vurguluyordu. Kalvinizme göre dürüst bir yolla kazanılan zenginlik meşruydu, tüccarın seçilmiş bir kişi olduğunu gösteriyordu. Yani, dürüst bir yolla kazanılan zenginlik meşru olduğu gibi tüccarın Cennete alınacağını ifade eden bir kurtuluş işaretiydi. Kalvin kapitalizmin gelişmesini sağlayacak şekilde dini normları revize etti.

Kalvin ticari hayatla ilgili geleneksel Hıristiyan anlayışını tersine çevirdi. Kapitalizmin gelişmesi için geleneksel normlar değiştirildi ve ekonomik gelişmenin önündeki kültürel engeller kaldırıldı. Böylece para ve ticaretle ilgili mesleklerin meşru işler olduğu görüşü benimsenmeye başlandı. Kalvin'in görüşleri para ve kredi sisteminin gelişmesini sağlayacak önemli bir faktör oldu. Kalvin, kapitalizmin ruhunun doğmasına yol açan kişiydi. Avrupa'da kapitalizm Kalvinizmin sosyal bir formu haline geldi. Kapitalizmin Protestan kültürü ve değerlerinden doğduğu anlaşılıyordu. Protestanlığın en önemli modernleştirici etkileri ise İngiltere'de ortaya çıkıyordu. Protestan İngiltere kapitalizmin doğduğu ve sanayi devriminin başladığı öncü bir ülkeydi. Kısa bir süre içinde tüm Avrupa İngiliz modeli bağlamında feodalizmi sonlandırıp kapitalizme başladı. Küçük atölyelerde esnafların yap-

tığı mikro ölçekli üretim sanayi devrimiyle birlikte büyük ölçekli modern fabrikalara doğru kaydı.

Avrupa'da 1776 yılı bir devrim yılıydı. Avrupa'da yapılan devrimler Protestan orta sınıflar öncülüğünde yapılıyordu. 1776 yılında Adam Smith "Ulusların Zenginliği" adlı eserini yayınlayarak sanayi devriminin başladığını, kapitalizmin ve modern ekonomi biliminin doğduğunu ilan ediyordu. Modernliği, liberalizmi, özgürlüğü savunan Protestan burjuvaların önü açılırken, geleneği temsil eden aristokrasiyle birlikte feodal sistem yıkılmaktaydı. Burjuvaların dünya görüşüne göre fabrikada ücret karşılığı çalışan bir kişi, aristokrasinin emrinde zorunlu olarak çalışan bir kişiden daha özgür ve mutluydu. Ticarete dayalı sistemin kurucu babası olan Smith'in karşısındaki en güçlü engel geleneği savunan Katolik Hıristiyan din adamlarıydı (Skousen,2001;2014: 13-14).

Modern ekonomi bilimi Aydınlanma düşüncesi ikliminde doğmuştu. Aydınlanma düşünürleri ekonomi bilimini ve serbest piyasa ekonomisini oldukça yeni, faydalı görüyorlardı. Bir Aydınlanma düşünürü olan Adam Smith evrensel insan doğasının en önemli eğiliminin yardımseverlik değil, durumunu iyileştirme arzusu, yani çıkar düşüncesi olduğunu ileri sürüyordu. Kişisel çıkar düşüncesi doğal ve uyum içerisinde işleyen seküler bir toplumsal düzene yol açıyordu. Sanayi devrimiyle birlikte Avrupa'da bireyci, rasyonel ve seküler bir topluma doğru düzenli ilerleme süreci başlamıştı. Modern toplumlar seküler toplumlar olarak doğuyordu. Dinin altın çağı ise son bulmuştu (Küçükkalay,2019: 162).

Bir ahlak profesörü olan Adam Smith evrensel insan doğasının en önemli eğiliminin durumunu iyileştirme arzusu, yani çıkar düşüncesi olduğunu ileri sürüyordu. Smith bir Aydınlanma düşünürü olarak geleneği temsil eden Hıristiyan ilahiyatına karşı çıkıyordu. Smith'in ve diğer Aydınlanma düşünürlerinin katkılarıyla kişisel çıkar ayıplanacak veya günah olarak kabul edilecek bir duygu olmaktan çıkmış, bir erdem haline gelmişti (Küçükkalay, 2019: 162).

Smith çıkar düşüncesini dengeleyecek "sempati" olarak bilinen ikinci bir ilke öne sürdü. İnsanların yardımseverliğini temsil eden sempati ilkesinin Türkçe karşılığı duygudaşlık olarak bilinmektedir. İnsanların bencilliği ve açgözlülüğü sempati duygusuyla yumuşatılmış oluyordu. Kişisel çıkar ilkesi sempati ilkesiyle birleşince doğal uyum içerisinde işleyen seküler bir toplumsal düzene yol açıyordu. Böylece, Smith ekonomi ve ahlakı birleştiriyordu. Toplumsal hayatın sürekliliği ve harmonisi için dine ihtiyaç kalmamıştı, dinin altın çağı son bulmuştu (Küçükkalay,2019: 162).

Smith'in "Ulusların Zenginliği" (1776) adlı eserini yayınlamasından yaklaşık yüzyıl sonra Klasik iktisat okul tamamlanmış, Klasik okulun devamı olarak Neoklasik iktisat okulu ortaya çıkmıştır. Klasik iktisatçıların aksine Neoklasik iktisatçılar piyasaları toplumdan ve din gibi sosyal unsurlardan soyutladılar. Neoklasik iktisatçıların etkisiyle piyasalar doğa yasaları gibi yasaların işlediği, Tanrının bile müdahale etmediği özerk alanlar olarak kabul edildi. Piyasalar böylece toplumdan ve kültür, kurumlar, ahlak gibi sosyal unsurlardan soyutlandı.

Bu bağlamda öncü ana akım iktisatçılar tarafından matematiksel formalizm olarak bilinen soyut matematiksel modeller kurma metodolojisi benimsendi. Böylece, ekonomi bilimi soyut ve matematiksel bir bilim dalına dönüştü. Öncü Neoklasik iktisatçılar Smith'in ortaya attığı serbest ticarete dayalı sistemi, yani doğal özgürlük sistemini matematiksel

olarak modellemeyi başardılar. İktisadi ilişkileri kurdukları soyut modeller aracılığıyla sayısal olarak açıklamayı da başardılar. Böylece, ekonomi biliminin doğa bilimleri gibi kesinliğe sahip pozitif bir bilim dalı olduğu kabul edildi. Normatif alanda olup değerleri ve değer yargılarını içeren çalışmalar ihmal edildi. Öncü ana akım iktisatçılar kurumlar, kültür, ahlak gibi sosyal unsurları analizlerinin dışında tuttular. Bu unsurların irrasyonel olduklarını, piyasalarda işlem maliyetlerini yükselttiğini ve piyasanın işleyişini yavaşlattığını düşünüyorlardı.

Ana akım iktisatçılar dünyada kaynakların kıt olduğunu, işsizlik ve yoksulluk sorununun kaynakların kıt olmasından dolayı ortaya çıktığını düşünüyorlardı. Dolayısıyla, öncü ana akım iktisatçılar dünya üzerindeki kurtuluşun kıtlık sorununun çözümüyle olacağını kabullenmeye başlamışlardı. Rekabetçi piyasalarda kaynakların verimli olarak kullanılması kıtlık sorununu, dolayısıyla işsizlik ve yoksulluk sorununu çözebilirdi. Ana akım iktisatçılara göre rekabetçi piyasalarda fiyatların serbestçe piyasa güçleri tarafından belirlenmesi kaynakların verimli olarak kullanılmasını garantiliyordu. Çıkarlarını takip eden ve rasyonel olarak hareket eden iktisadi aktörler (homoeconomicus) ideal bir piyasa ekonomisini garantiliyordu.

Bu yüzden rekabetçi piyasaları sınırlayacak, piyasalarda işlem maliyetlerini yükseltecek veya piyasaların işleyişini bozacak müdahalelere karşı çıktılar. Piyasalara yapılan devlet müdahalesi, ulusal sınırlar veya kültür gibi sosyal unsurlar piyasaların işleyişini bozan ve işlem maliyetlerini yükselten sürtünme etkisine benziyordu. Kozmopolitan olan öncü iktisatçılar kapitalizmin gelişmesi için irrasyonel olan geleneksel normların değiştirilmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Bu yıllarda sosyal bilimler arasında bir iş bölümü ortaya çıktı. Ana akım iktisatçılar rasyonel davranışı açıklamaya ve geliştirmeye çalışırken, sosyologlar ve diğer sosyal bilimciler kurumlar, kültür, din, ahlak gibi irrasyonel unsurları analiz ediyordu. Ana akım iktisatçılara göre ise ekonomik gelişmenin hızlanması toplumun rasyonelleşme ve bireyselleşme eğilimine bağlıydı. İnsanlar homoeconomicusa doğru olumlu bir evrim geçirdikçe ekonomik gelişme hızlanıyordu. Homoeconomicusun yaygınlaşması paraya dayalı modern ekonominin gelişmesini kolaylaştırmaktaydı. Böylece, ekonomik gelişmeyle birlikte insanlık barış, istikrar ve refaha kavuşacaktı.

20. yüzyılın başlarında 1929'da gerçekleşen Büyük Buhrandan sonra Edward H. Chamberlin ve Joan Robinson gibi Neoklasik iktisatçılar aksak rekabet piyasası modelleri geliştirdiler. Büyük Buhranın gerçekleşmesinde kusurlu olan aksak rekabet piyasaları sorumlu tutulmaktaydı. Çünkü, kapitalist ekonomik sistemde farklı derecede rekabet düzeylerinin olduğu piyasa yapıları bulunmaktadır. Kapitalist ekonomik sistemde tam rekabet piyasaları değil, rekabetin eksik olduğu aksak rekabet piyasaları daha çok görülmektedir. Mükemmel bir forma kavuşan Neoklasik paradigma böylece her ülkede kapitalizmin formal teorisi olarak kabul edildi. Bu bağlamda günümüzde modern iktisatçıların en önemli rolü piyasaların yani, ekonomik sistemin işlemesi için teknik bilginin üretilmesidir. Ekonomilerin rasyonelleşmesi için oldukça matematiksel modeller kurarlar. Modern ana akım iktisatçıların büyük bir kısmı bu bakımdan mühendisliğe benzeyen mesleki sorumluluklarını yerine getirirler (Skousen,2001: 320-321).

Ana akım iktisatçıların misyonu insanoğlunu mağaradan, yani karanlıktan aydınlığa çıkaracak bir perspektif veya yöntem sunmaktır. Ana akım iktisatçılar ürettikleri teorik

ve ampirik modelleriyle Newton veya Einstein'ın rolünü üstlenirler. Oldukça soyut, gerçek dünya ile ilişkisi olmayan matematiksel modelleri ile iktisat peronundaki olayları rasyonel bir pencereden açıklamaya çalışırlar. Bu şekilde rasyonelleşmeyi ve ekonomik gelişmeyi hızlandırmayı amaçlarlar. Bu bağlamda ana akım ekonomi biliminin temel paradigmalarının din de dahil olmak üzere sosyal faktörlerle ilişkisi hemen hemen hiç yoktur. Ancak, ekonomi biliminin sosyal unsurlardan soyutlanarak teknik bir bilim dalına dönüşmesi önemli sosyal bilimciler tarafından çok eleştirilmektedir. Hatta, ana akım bilimde benimsenen matematiksel formalizme dayalı metodoloji bazı iktisatçılar tarafından "İlk Günah" olarak kabul edilmiştir.

Çünkü, ekonomi biliminin bir de normatif boyutu, yani değer yargılarının bulunduğu sosyal/kültürel/kurumsal bir boyutu vardır. Ekonomi biliminin teknik bir bilim dalı olmasının yanı sıra, biryandan da ahlak bilimi de olması önerilmektedir. Bu bakımdan ekonomi biliminin bir amacı da insanlara iyi ve güzel olanı, veya ahlaklı olanı öğretmek olmalıdır. Bu yüzden ekonomik hedefler aynı zamanda, iyiliğe katkıda bulunan hedefler olmalıdır. Ekonomik hedefler ile adaleti, iyiliği ve ahlakı geliştiren hedefler arasında bir çelişki olmamalıdır. Yani, ekonomik hedefler ile ahlaklı hayata yol açan hedefler bir paranın iki yüzü gibi olmalıdır (Nelson, 2001: 1).

Birçok sosyal bilimciye göre modern iktisatçıların önemli bir rolü daha olmalıdır. Bu da ilahiyatçı veya teolog rolüdür. Günümüzde Batılı iktisatçıların bu bakımdan Martin Luther'in veya Thomas Aquinas'ın mirasçıları olmaları gerekir. Bu bağlamda iktisatçıların bir diğer mesleki sorumluluğu da modern seküler ekonomilerin daha insani ve adil olmalarının sağlanmasıdır. İktisatçılar bir bakımdan din adamları (veya sosyal ahlakçılar) gibi ekonomilerin ahlaki performansından da sorumludurlar. İktisatçıların bir görevi de ahlak peronunda ahlaki bir krizin çıkmasının önlenmesidir (Nelson, 2001: 1).

Eski Kurumsal İktisat Okulu İle Neoklasik İktisat Okulu Arasındaki Yöntem Savaşı

Amerikan Eski Kurumsal İktisat Okulunun en önemli üyeleri arasında Thortein Veblen, Wesley Mitchell, John R. Commons ve John K. Galbraith bulunmaktadır. Amerikan Eski Kurumsal iktisatçıları Neoklasik iktisat teorisinden daha farklı bir iktisat teorisi geliştirmeye çalışmışlardır. Bu düşünce okulu psikoloji, tarih, sosyoloji gibi sosyal bilim dallarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Çünkü, Eski Kurumsal iktisatçılara göre Neoklasik teori iktisadi olguları açıklamak için yeterli değildir. Bu düşünce okuluna göre Neoklasik iktisat teorisi çok dar bir bireyciliğe dayalı yaklaşım kullanmaktadır. Neoklasik iktisat teorisi psikoloji, tarih, sosyoloji gibi sosyal bilim dallarındaki gelişmeleri takip edememekte ve bu bilim dallarındaki gelişmeleri içselleştirememektedir.

1920'lerde Eski Kurumsal İktisat Okulu ile Neoklasik İktisat Okulu arasında bir yöntem savaşı başladı. 1920'lerdeki yöntem savaşı 1880'lerde Alman Tarihçi Okulunun gerçekleştirdiği yöntem savaşının devamıydı. Eski Kurumsal iktisatçılar Amerikan Ekonomi Kurumu kurucularının geleneğini sürdürmekteydiler. Kurumsal iktisatçılar görüşlerinin iktisat biliminin kurucu babalarının görüşlerine benzer olduğunu savunuyorlardı. Bir diğer yandan da Eski Kurumsalcılar ile Alman Tarihçi Okulu arasında çok benzerlikler bulunuyordu. Ancak, Eski Kurumsalcılar Alman Tarihçi Okulun bir parçası değildiler.

Alman Tarihçi Okulu Eski Kurumsalcılar için başlangıçta bir temel oluşturmuştu, fakat Amerika'da Eski Kurumsal okulun gelişmesi farklı bir yol izliyordu. Yalnızca Amerika'da değil, tüm Avrupa'da gerçekleşen yöntemler savaşını teorik olan Neoklasik iktisatçılar kazandı. Neokiasik iktisat düşüncesinin ürünü olan MARJİNALİZMİN geçerliliği sağlanmış oldu. İktisadi olayların açıklanmasında marjinalist yaklaşım kullanılmaya başlandı. Neoklasik iktisatçılar ekonomi biliminin kontrolünü ele geçirdiler ve ana akım oldular (Yonay, 1998: 181).

Kıta Avrupası ülkesi olan Almanya Anglo-Sakson İngiltere ile büyük bir medeniyet savaşı (kültür savaşı) yapmaktaydı. Medeniyet savaşında Almanlar siyaset, edebiyat, felsefe, sanat, mimari gibi alanlarda olduğu gibi iktisadi düşünce alanında da Anglo-Sakson İngiltere'yi ve modernliğin yeni kalesi olan Amerika'yı geçmeye çalışıyordu. Ancak, İktisadi olayların açıklanmasında marjinalist yaklaşımı yıkamayan ve yöntem savaşını kaybeden Alman Tarihçi Okulu Amerikan Eski Kurumsal İktisat Okulu ile birlikte heteredoks iktisat okullarına dönüştüler. Tarihçi Okula göre iktisadi olgular kültür, kurumlar, değerler gibi sosyal unsurlardan etkilenmektedir. Dolayısıyla, iktisatçılar her ülkenin sosyal bağlamını dikkate almalı, doğa bilimlerini taklit ederek evrensel iktisat yasaları keşfetmeye çalışmamalıydı. Hatta, Tarihçi Okulunun üyelerine göre ekonomi bilimi pozitif bilim dalı değil, normatif bir bilim dalı olmalıydı. Ana akım ekonomi biliminin evrensel iktisat yasaları ahlak kurallarıyla da uyumlu olmalıydı.

Ancak, laissez-faire düşüncesini savunan ana akım iktisatçılar ekonomi bilimini erdemli ve evrensel olduğunu düşündükleri kişisel çıkar düşüncesi üzerine kurmuşlardı. Alman Tarihçi Okulu üyeleri laissez-faire kapitalizmiyle ilgili eleştirel görüşlerini açıklarken Morfoloji bilimini bir metafor olarak kullanıyorlardı. Canlılar morfolojik olarak incelendiğinde vücudun içinde sıvıların dolaştığı dolaşım sistemleri olduğu keşfedilmişti. Benzer şekilde ekonomilerde de mal ve para akımlarının dolaşacağı bir kurumsal yapıya ihtiyaç olduğu hem Tarihçi Okulun ve hem de Eski Kurumsal İktisat Okulun üyeleri tarafından düşünülüyordu. Alman Tarihçi Okuluna göre ekonomilerdeki makro ve mikro ekonomik ilişkiler bir vücudun içindeki dolaşım sisteminde olduğu gibi, bütünsel bir kurumsal ortam içinde gerçekleşmelidir.

Tıpkı dolaşım sisteminde olduğu gibi ekonomik akımların dolaşacağı kurumsal ortamın sağlanması için de hukuk bilgisine ihtiyaç vardır. Alman iktisatçılar 1940'ların sonlarında hukuk bilgisiyle Neoklasik iktisat düşüncesini sentezleyerek, Alman Tarihçi Okulun köklerinden Ordoliberalizm olarak bilinen yeni bir okul geliştirmişlerdir. Böylece, Almanya Ordoliberalizm düşüncesiyle kendi koşullarına uygun bir ekonomik sistem geliştirmiştir. ORDO (Düzen) teorisiyle ekonomi ile toplum arasında bir entegrasyona ulaşmaya çalışmaktadırlar. İyi düzenlenmiş bir ekonomik sistemle ekonominin topluma hizmet etmesine çalışılmaktadır.

1920'lerde ana akım iktisatçılarla yapılan yöntem savaşında Eski Kurumsal iktisatçıların önderliğini Thorstein Bunde Veblen (!857-1929) yapıyordu. Thorstein Bunde Veblen alternatif bir iktisat teorisi geliştirmemişti. Ancak, kapitalizmin en iyi ve rafine eleştirilerini yapmaktaydı. Veblen homoeconomicus karakterini bir karikatüre benzetmekteydi. Kapitalizmin insanlar için anlamlı bir hayat yaratamadığını düşünen Veblen Amerika için mühendislerin yönettiği Sovyet tipi planlı bir ekonomi modeli öneriyordu. Ona göre mü-

hendisler yeni ürünler geliştiren ve iş adamlarına göre topluma daha faydalı insanlardı (Ross, 1991: 216).

Veblen'in bir takipçisi olan John Maurice Clark'a göre de sosyal bilimlerde teoriler evrensel kanunlar veya evrensel modeller şeklinde olmamalıydı. İktisadi teoriler daha çok tarihsel gelişmeyi ve iktisadi kurumlardaki değişmeleri açıklamalıydı. Bu bağlamda Kurumsal iktisadın diğer isimleri arasında kollektif iktisat, sosyal iktisat, yönetimsel iktisat, holistik iktisat gibi isimler bulunmaktadır. Kurumsal iktisatçılara göre iktisat bilimi diğer sosyal bilimlerdeki gelişmeleri yakından takip etmeli, daha gerçekçi bir teori oluşturmalıdır (Yonay,1998: 110).

Eski Kurumsal iktisatçılara göre tekeller, oligopoller ve tekelci rekabet modelleri veri olarak alınıp, bu piyasaların nasıl düzenleneceği çalışılmalıydı. Kurumsalcılara göre aksak rekabet koşullarında piyasaların sağlıklı bir şekilde işlemesi için daha fazla planlama ve koordinasyon gerekliydi. Bu düzenlemeler piyasaların ikamesi için değil, daha iyi işlemeleri için gerekliydi. Ancak, Neoklasik iktisatçılara göre özel girişimin yönetiminde piyasalar harmoni içerisinde işlemekteydi. Piyasalara yapılan müdahaleler optimal sonuçları bozmaktaydı (Yonay,1998: 127).

Chicago üniversitesinden duayen iktisatçı Frank Knight (1885-1972) liberal Neoklasik teorinin en önemli savunucuları arasındaydı. Knight Chicago üniversitesi iktisat bölümünde serbest piyasa düşüncesine dayalı bir geleneğin kurulmasını sağladı. Knight'a göre Hıristiyan ahlak ilkeleri ile kaynakların rasyonel ve verimli kullanılmasını sağlayan bir ekonomik organizasyonun kurulması mümkün değildir. Knight'a göre eleştirilen yanları olsa da liberal Neoklasik paradigma kaynakların kullanılması noktasında Hıristiyan dininden daha iyidir. Knight dindar bir iktisatçı olmasına rağmen ilerleme düşüncesini benimsemişti. Amerikan Ekonomi Kurumunun başkanlığını da yapmıştı. Chicago üniversitesinde birçok Nobel ödüllü iktisatçının yetişmesini sağlamış olsa da, iktisat biliminin sayısal bir bilime dönüşmesine karşı çıkıyordu. Ancak, Frank Knight'tan itibaren Amerika'da iktisat bilimi sayısal bir bilime dönüştü.

Eski Kurumsal okulun kurucularından olan Wesley Mitchell (1874-1948) ise Neoklasik iktisada karşı Kurumsal iktisadın potansiyeline inanmaktaydı. Veblen'in en iyi öğrencileri arasındaydı. Mitchell National Bureau For Economic Research'in (NBER) kuruluşunda yer aldı. Mitchell'in katkılarıyla NBER Amerika'da en etkin araştırma kurumlarından birisi oldu. Wesley Mitchell'e göre doğa bilimlerindeki gelişmelerin üretim teknolojisine uygulanması çok büyük bir refah artışına yol açmıştı. Benzer şekilde sosyal bilimler bilgisinin akıllı bir şekilde politika oluşturulmasında kullanılması da çok hızlı bir sosyal ilerlemeye yol açacaktı (Biddle,1998: 43).

Mitchell'e göre iş çevrimleriyle ilgili yapılan araştırmalar iş adamlarının hangi davranışlarının büyük ekonomik dalgalanmalara, fiyat istikrarının bozulmasına ve krizlere yol açtığını ortaya çıkaracaktı. Böylece, iş adamları bu bilgiler ışığında kararlarını ve planlarını ekonomide istikrarı bozmadan yapabileceklerdi. Ancak, Mitchell iş çevrimiyle ilgi topladığı verilerden bir iş çevrimi teorisi geliştiremiyordu. İş çevrimini açıklayan ve tahminler üreten bir teori ortaya koymak için gereken bilgiye sahip değildi. İş çevrimi hakkında ilk formal teori Cambridge üniversitesinden John Maynard Keynez tarafından geliştirildi.

Önemli bir Eski Kurumsal iktisatçı olan Mitchell'in sosyal mühendislik ve sosyal planlama fikirleri Amerika'da oldukça eleştiriliyordu. Özellikle sosyal planlama düşüncesinin liberal olan Amerikan iktisat düşüncesine uymayacağı ileri sürülüyordu. Bu yüzden, Mitchell 1930'lardan itibaren politika alanından çekilerek NBER'deki araştırmalara odaklandı. Ona göre sosyal araştırmalar sosyal ilerleme için vazgeçilmez bir koşuldu. Dolayısıyla, tüm zamanını sosyal sistemin işleyişiyle ilgili, yani iş çevrimiyle ilgili araştırmalar yapmaya ayırdı. NBER Amerika'nın en iyi araştırma kurumlarından biri oldu (Biddle,1998: 73-74).

II. Dünya Savaşından önce Amerika'da Eski Kurumsal iktisat başlıca okullar arasında yer almaktaydı. Amerika'da New Deal yasasının çıkarılmasında bu okulun etkisi oldukça fazlaydı. Eski Kurumsal İktisat okulunun temel görüşleri bazı ilkeler ile açıklanabilir. Bu ilkeler 1) Ekonomiyi parçalar halinde değil, bir bütün olarak dikkate almak gerekir. Ekonomide mikro-makro ayrımı yapay bir ayrımdır. 2) Kurumların rolüne büyük önem verilmelidir. İnsan ve ekonomi kültürün ürünüdür. 3) Ekonomide istikrarın sağlanmasının tek yolu devletin ekonomiyi sürekli gözetmesi ve yönlendirmesidir. 4) Devletin ekonomide gözetim, denetim ve müdahalesi kaçınılmazdır. Toplumsal dengesizliğin giderilmesinde kamu harcamaları bir dengeleyici araç olarak kullanılabilir. 5) İktisadi olaylar değişkendir. İktisadi olaylar neden-sonuç etkileriyle birlikte parçalar halinde değil, bütünsel olarak ele alınmalıdır. 6) Tarih, kültür, ahlak, din gibi sosyal unsurlardan soyutlanmış iktisat teorileri ile iktisadi olgular açıklanamaz (Yılmaz, 2009: 57).

Ancak, II. Dünya Savaşından sonra ekonometrinin gelişmesi matematiksel iktisadın gücünü arttırdı. Bu süreç 1930'larda bir grup doktora sahibi genç araştırmacının matematiksel iktisat üzerinde çalışmasıyla başladı. Bu gençler marjinalistler gibi eski matematiksel iktisatçılardan değildiler. Bu gençlerin sayısı giderek arttı ve 1950'lerde Amerika'da ana akım iktisadın temsilcileri oldular. Bunların öncüleri arasında Paul Samuelson (1915-2009), Kenneth Arrow (1921-2017), Milton Friedman (1912-2006), George Stigler (1911-1991) gibi iktisatçılar bulunmaktaydı. Stanley Jevons, Carl Menger, Leon Walras ve Vilfredo Pareto gibi marjinalistler 1880'lerde ekonomi bilimine matematiğin girmesini sağlamışlardı. Benzer şekilde 1930'lardan sonraki bu süreçte Amerika'da yeni bir başlangıç veya doğum gerçekleşti (Yonay,1998: 184-186).

II. Dünya Savaşından sonra Amerikalı ekonometrisyenler ekonominin bir bütün olarak istatistiksel modellerini yapmaya başladılar. Onlara göre Keynesyen modeller gökten inmişti. Gittikçe artan ulusal iktisadi veriler ışığında Keynesyen modeller ekonometrinin yardımıyla oldukça gelişti. Matematiksel iktisat ile ekonometrik makro ekonomi modelleri modern iktisadın ikinci sütunu oldu. II. Dünya Savaşından sonra Amerika'da yeni bir ekonomi bilimi doğmuştu. Amerika'da doğan yeni ekonomi bilimi mikro düzeyde aksak piyasa modellerinden ve Keynezyen makroekonomiden oluşmaktaydı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikalı iktisatçılar matematiksel mikroekonomi modelleri ve Keynesyen makroekonomi modelleriyle Amerikan ekonomisini bilimsel olarak yönetmeye başladılar.

Amerikalı iktisatçılar matematiksel iktisat alanında büyük katkılar yaptılar. Amerikalı iktisatçılar matematiksel iktisadın doğuşunda öncü bir rol üstlendiler. Böylece, bir zamanlar Amerikan iktisat düşüncesini temsil eden Eski Kurumsal iktisat okulu bir kenara itildi. Dolayısıyla, 1930'lardan itibaren başlayan süreçte Amerika'da ekonomi bilimi ma-

tematikselleşti. Bu gelişmenin daha da güçlenmesiyle ekonomi doktora programlarında matematik eğitimi zorunlu hale geldi. 1870'lerde marjinalistlerin başarmış olduğu gibi II. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan matematiksel iktisatçılar Amerika'da ekonomi biliminin gelişmesine, yükselmesine önemli katkılar yaptılar. Paul Samuelson, Milton Friedman ve George Stigler gibi başarılı birçok Amerikalı iktisatçı peş peşe Nobel ödülleri kazandılar. Özellikle Nobel ödüllerini alanların birçoğu Chicago üniversitesi iktisatçılarıydı (Yonay,1998: 204).

1930'lardan 1970'lere kadar olan dönem Neoklasik iktisadın gittikçe güçlendiği ve bir tekel konumuna yükseldiği yıllar oldu. Bu bağlamda 1970'lerde Neoklasik iktisatçılar sosyolojinin araştırma alanına girerek matematiksel modellerini sosyal alanlarda kullanmaya başladılar. Örneğin, 1992 yılında Nobel ödülü alan Garry Becker evlilik, doğurganlık, suç ve ceza, ayrımcılık gibi sosyal alanlarda mikro iktisat teorisini ve rasyonel seçim teorisini kullanarak çalışmalar yaptı. Oliver Willamson sosyolojinin araştırma alanına giren ikinci önemli Amerikalı iktisatçı oldu. Oliver Williamson Yeni Kurumsal İktisat Okulu başlığı altında yeni bir yaklaşım geliştirdi. Yeni Kurumsal İktisat Okulu, Neoklasik iktisat düşüncesini eleştiren Eski Kurumsal Okuldan farklıydı.

Yeni Kurumsal İktisat Okulu Neoklasik iktisadı tamamlamak ve kurumsal olarak güçlendirmek için geliştirilmişti. Yeni Kurumsal İktisat Okulu Neoklasik iktisadı ikame etmek için değil, tamamlamak için çalışmalar yapmaktaydı. Oliver Williamson'un yanı sıra Nobel ödüllü Douglas North da en önemli modern olan yeni kurumsal iktisatçılar arasındadır. North Amerikan kapitalizminin tarihsel ve kurumsal olarak gelişmesini açıklayarak tanınmış bir yeni kurumsal iktisatçı olmuştur. North'a göre Amerikan kapitalizminin sıra dışı bir başarı hikayesi vardır. Böylece, Garry Becker ve Oliver Williamson'un sosyolojinin araştırma alanına girerek araştırmalar yapması iktisat ve sosyoloji arasındaki iletişimin gelişmesini sağladı. Garry Becker'dan sonra Douglas North ve Oliver Willamson gibi tanınmış Yeni Kurumsal İktisatçılar da Nobel ödülleri aldılar.

Başta Yeni Kurumsal İktisat Okulu olmak üzere modern iktisat düşüncesinin geliştiği en önemli merkezlerden biri Amerika'dır. Almanya'da 1960'lar ve 1970'ler ORDO teorisinin etkisinin azaldığı ve Keynezyen iktisat teorisinin popüler olduğu yıllardır. Bu yıllarda Amerikalı Oliver Williamson ve Douglas North olmak üzere Yeni Kurumsal Okulun önemli temsilcilerinin eserleri Almanca'ya çevrildi. Bu süreçte Almanya'da ekonomi ile hukuk disiplinleri arasında yakınlaşma gerçekleşmeye başladı. 1980'lerden itibaren ORDO teorisi ile Yeni Kurumsal İktisat Okulu arasında yakın bir iletişim başladı (Richter,2017: 8-10).

Böylece, 1960'lerden sonra Alman iktisatçılar merkezi Amerika olan Yeni Kurumsal İktisat Okulunu tanımaya ve öğrenmeye başladılar. 20 yıl içerisinde ekonomi ile hukukun birleştiği bir disiplin olarak Yeni Kurumsal İktisat Okulu Alman üniversitelerinde ve iş dünyasında yer almaya başladı. Alman iktisatçılar ORDO teorisi ile Yeni Kurumsal İktisat arasında bir sentez de oluşturabildiler. 1990'larda ise Almanya'da Yeni Kurumsal İktisat Okulu çok iyi tanınan bir sosyal bilim dalı haline geldi. Neoklasik iktisat yaklaşımının verimlilik argümanı yargı süreçlerinde belirleyici bir ilke olmaktan çıktı. Günümüzde genç Alman iktisatçılar modern kurumsal iktisat okuluna çok büyük ilgi duymaktadır. Almanya

Yeni Kurumsal İktisat araştırmalarının yapıldığı önemli bir merkez ülkesi haline gelmiştir (Richter, 2017: 11-13).

1960-70'ler Amerikan ekonomisinin durgunluğa girdiği ve güç kaybettiği yıllardı. Özellikle Almanya ve Japonya'nın mucizevi ekonomik başarısı Amerika'nın hegemonyasında bir düşüşe yol açmıştı. Bu yıllarda Amerikalı elitler bir çıkış yolu olarak Neoliberalizmi ortaya attılar. Bu dönüşümün siyasi öncüleri Ronald Reagan ve Margaret Thatcher'dı. 1978'de yayınlanan Washington Mutabakatı Neoliberalizmin doğum belgesiydi. Bu Mutabakat ile Adam Smith ve liberal argümanları yeniden dünyaya gelmiş, küreselleşme sürecinin başlamasına yol açmıştı. Küreselleşmeyi savunan Amerikalı elitlere göre Neoliberal politikalar ile yayılan laissez-faire kapitalizmi uluslararası ticaretin önündeki engelleri kaldırarak sıradan insanların bile yaşam standartlarının yükseltilmesini sağlamaktadır. Ayrıca, Neoliberalizm Klasik liberalizmin ve Aydınlanma düşüncesinin en önemli unsurlarının (insan hakları, hukukun üstünlüğü, liberalizm, özel mülkiyet, demokrasi, orta sınıflar gibi) küreselleşmesini sağlayarak dünyaya barış ve istikrar getirmektedir. Bu bağlamda Amerikalı elitler ulusal sınırların küresel medeniyetin, uluslararası ticaretin ve sermaye akımlarının önünde bir bariyer olduğunu düşünürler.

Amerikalı ana akım iktisatçılar ekonomi biliminin bir sanat olduğunu düşündüklerinden, iktisat politikalarının kısa dönemli etkilerinin yanı sıra uzun dönemli etkilerine de bakmaktadırlar. Ayrıca, iktisat politikalarının tüm sosyal guruplar üzerindeki etkilerini de araştırmaktadırlar. Bu yüzden, kısa dönemde üreticilere olumlu etkileri olsa bile korumacı politikalara veya devletçi politikalara karşı çıkarlar. Kısa dönemde olumlu sonuçları olsa bile uzun dönemde korumacı politikaların daha büyük olumsuz etkileri olduğunu ileri sürerler. Görünmez ele güvenleri tamdır. Devletin piyasa mekanizmasına müdahalesine karşı çıkarlar. Çünkü, piyasa güçlerinin serbestçe işlemesi kaynakların verimli olarak kullanılmasını garantiler. Piyasanın evrim sürecinde verimli şirketlerin, insanların, ürünlerin ve hatta devletlerin ayakta kalması gerektiğini ileri sürerler.

Bu bağlamda Neoklasik iktisat düşüncesinden türetilmiş olan Neoliberalizm dünya ekonomisinde en başarılı model olarak kabul edilmektedir. Amerika'nın Neoliberalizm olarak bilinen kamu politikası modeli minimum devlet müdahalesine dayanır. Dünyada özel girişimciliği en iyi destekleyen model olarak kabul edilir. Amerikan ekonomisinin yükselişinin arkasında geliştirdikleri orijinal iktisat düşüncesi, uluslararası ticaretteki başarıları, yetenekli girişimcileri ve şirketlerin başarısı bulunur. Amerika'nın iktisadi olarak gelişmesinde çok büyük katkıları olan Protestanlar Amerikan kültürünün temelinde yer alırlar. Amerikan toplumu İngiltere gibi bireycilik ideolojisiyle kalkınmayı başarmıştır. Protestanlığın en önemli modernleştirici etkileri Amerika'da ortaya çıkmıştır. Amerika dünya sisteminde modernliğin ve çağdaşlığın kalesi olmuştur. Böylece, bireysellik, tüketimcilik ve kozmopolitanlık tüm Dünyaya yayılmaktadır.

Eski Kurumsal İktisatçı J. K. Galbraith'ın Ana Akım İktisat Düşüncesine Eleştirisi

Klasik iktisat düşünce sistemine göre piyasa güçlerinin serbestçe işlemesi toplumsal refahın maksimize edilmesini sağlar. Bu yüzden, görünmez ele güven tamdır. Bu bağlamda rekabetçi piyasalarda kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden tüketici ve üreticiler sosyal dünyanın mükemmel bir şekilde işlemesini sağlarlar. Bu yüzden, Klasik iktisat-

çılar görünmez elin sağladığı erdemlerin ve faydaların kaybolacağını düşünerek piyasa mekanizmasına müdahale edilmesine karşı çıkarlar. Piyasalara yapılan devlet müdahalesinin toplumsal refahı azalttığını düşünürler. 1929 Büyük Ekonomik Bunalımında piyasa güçlerinin kendi işleyişi sürecine bırakılması durumunda ekonominin tekrar tam istihdam dengesine dönmediği görüldü. Ekonomiyi tekrar tam istihdam dengesine getirecek süreçler işlemiyordu.

Bu yıllarda laissez-faire kapitalizminin kusurlu bir sistem olduğu düşünülmeye başlanmıştı. Cambridge üniversitesi ekonomi bölümünden John Maynard Keynes laissez-faire kapitalizminin güvenilmez ve kusurlu bir sistem olduğunu ileri sürüyordu. Keynes 1936 yılında yayınladığı "GENEL TEORİ-İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi" adlı kitabıyla kapitalizmi krizden çıkaracak yeni bir küresel politika paradigması ortaya attı. Eski Kurumsal İktisat Okulundan John Kenneth Galbraith, iktisat konusunda çok bilgili olmayan birinin bile 1936 yılında ekonomideki eksik istihdam sorununu fark edebildiğini söylüyordu. Bu yüzden, ona göre büyük bunalım sonrasında devletin ekonomiye aktif müdahalelerde bulunmasının gerekliliği kabul edilmeye başlandı.

Galbraith'a göre, Keynesyen görüş görünmez elin gücüne inanan Klasik ve Neoklasik gelenekten oldukça farklıdır. Keynes'in geliştirdiği görüş piyasa mekanizmasının yerini tamamen almayacak biçimde makro düzeyde bir müdahale düşüncesini savunur. Keynes'e göre makro ekonomik denge aşırı istihdam (ekonominin tam istihdam düzeyinin üzerinde dengede olduğu durum), eksik istihdam (ekonominin tam istihdam düzeyinin altında dengede olduğu durum) ve tam istihdam (ekonominin tam istihdam düzeyinde dengede olduğu durum) dengelerinden birinde gerçekleşebilir. Bu üç olası makro ekonomik denge durumuna iş çevrimi denilmektedir. Üç olası durum makro ekonomideki dalgalanmaları göstermektedir. Ekonomi bazen tam istihdam düzeyinin üzerinde dengedeyken, bazen de tam istihdam düzeyinin altında bir noktada dengede kalabilmektedir.

Keynes'e göre genel fiyat seviyesini, milli gelir seviyesini ve toplam istihdam seviyesini belirleyen faktör toplam taleptir. Burada önemli olan toplam talebin maliye politikalarıyla yönetilmesiyle tam istihdam seviyesinin sürdürülmesidir. Keynes'e göre kapitalist sistem bu şekilde akıllıca yönetilirse iktisadi hedeflere rahatlıkla ulaşılır, böylece herhangi bir alternatif sisteme gerek kalmaz. Akıllıca yönetilen kapitalist ekonomik sistemle bir aksama olmadan topluma arzu ettiği iyi bir yaşam kalitesi sağlanabilir. Tam istihdam seviyesinin sağlanmasının işsizlik ve yoksulluğu azaltarak sosyal adaleti sağladığı kabul edilmektedir.

Keynesyen devrimin gerçekleştiği yıllarda Ludvig Von Mises ve Friedrich Von Hayek gibi Yeni Avusturya Okulundan (Mont Pelerinli) iktisatçılar Neoklasik serbest piyasa geleneğinin en ateşli savunucularıydılar. Bu yüzden, ekonomiye yapılan her türlü devlet müdahalesine karşı çıkıyorlardı. Çünkü, ekonomiye yapılan devlet müdahalesinin kollektivizme yol açacağını, Batılı ülkelerde ekonomik performansı ve liberal demokrasiyi aşındıracağını ileri sürüyorlardı. Mises ve Hayek, kollektif sistemlere karşı, yalnızca kapitalizmin liberal demokrasiyle uyumlu ve verimli bir ekonomik sistem olduğunu savunuyorlardı. Kollektif sistemlerin sürdürülemez olduğunu ve insanlığı bir felakete sürükleyeceklerini iddia ediyorlardı.

Kapitalizmin girişimcilik, özel mülkiyet, sermaye, rekabet, ekonomik ve siyasi özgürlükler gibi unsurlarının medeniyete yol açtığını düşünüyorlardı. Galbraith, Mises ve Hayek'in serbest piyasa ekonomisi anlayışına göre kapitalist sistemin Keynesyen Reformla kurtarılamayacağını, hatta kapitalizmin tahrip edileceğini belirtmektedir. Görünmez el tarafından yönetilerek mükemmel şekilde işleyen kapitalist sistem Keynesyen Reformla tehlikeye atılmaktaydı. Çünkü, Keynesyen Reformla ortaya çıkan kamucu karma ekonomi modelleri kaynakların israfına yol açıyordu. Kamucu ekonomilerde özel girişimin ikinci plana atılması, ekonomide verimliliği, inovasyonu, teknolojik değişimi ve girişimciliği aşındırıyordu.

Galbraith'a göre Keynesyen görüşün bir kurtuluş çaresi veya mucize gibi görülmesinin sebebi Klasik ve Neoklasik paradigmaların bu soruna çözüm üretmedeki başarısızlığından kaynaklanıyordu. Keynesyen politikalar kapitalist sistemi durgunluk ve işsizlik karabasanından kurtulmasını sağlayacak çözümler üretti. Böylece, 1930'lardan itibaren devletler ekonominin tüm performansından sorumlu olmaya başladı. Bu yıllardan itibaren milli gelir, enflasyon ve istihdam konusunda çözümler üretebilecek "makroekonomi" denilen yeni bir alt bilim dalı ortaya çıktı. Keynesyen görüşün hiç karışmadığı tüketicilerin ve üreticilerin bulunduğu alan ise "mikroekonomi" başlığı adı altında çalışılmaya başlandı. Galbraith'a göre Keynesyen Reform iktisat biliminin bölünmesine ve iktisat biliminden iki yeni alt disiplinin ortaya çıkmasına yol açmıştı (Galbraith,2004: 216).

Klasik dönemde yaşamış olan iktisatçıların şahit olduğu Avrupa ülkelerinin kalkınma deneyimi bu sürecin çok uzun olduğunu göstermişti. Tıpkı makroekonomi gibi kalkınma iktisadı II. Dünya Savaşından sonra Keynesyen görüşten doğmuştu. Bu yıllarda oldukça popüler ve önemli olan kalkınma iktisadı siyasi bağımsızlığını yeni kazanmış birçok ülkeye Avrupalı ülkelerin kalkınma hızından daha hızlı kalkınabilmeleri için çözümler üretti. Kalkınma iktisadındaki "müdahale" kavramı piyasa mekanizmasının yerini alması için düşünülmemişti. Böylece, bu iktisat dalının gelişmesinde de Klasiklerin piyasa mekanizması geleneğine bağlı kalmaya çalışılmıştı (Yılmaz,2009: 40-41).

Galbraith,1930'lardan sonra Keynesyen görüşün etkili olmaya başlamasıyla hükümet, büyük anonim şirketler ve sendikaların Amerika'daki rekabetçi piyasa ekonomisinin çözülmesine ve kaybolmasına yol açtığını düşünmektedir. Ona göre son yıllarda Amerika'da sanayi üretiminin ve istihdamın büyük bir kısmı 200 kadar dev şirket tarafından yapılmaktadır. Bu büyük şirketler bulundukları piyasanın kontrolünü ellerinde bulundurmaktadır. Rekabetçi piyasa ekonomisinin yalnızca Amerika'da değil diğer Batılı ülkelerin ekonomilerinde de bir çöküş içinde olduğu bilinmektedir. Bu ülkelerde yaşayanların büyük bir çoğunluğu ekonomide fiyatların ve ücretlerin güçlü şirketler ve sendikalar tarafından saptanmasını istememektedirler (Galbraith,2002: 54; Galbraith,2004: 261).

Ancak, başta Amerikan hükümeti olmak üzere diğer Batılı ülkelerde de piyasa ekonomisinin rekabetçi özelliği korunmaya çalışılmaktadır. Galbraith'a göre ana akım iktisatçılar için rekabetçi piyasa ekonomisi yaşamsal bir önem taşır. İktisat biliminin geleceği tasarlanırken Klasik ve Neoklasik görüşün rekabetçi piyasa doktrininin hala geçerli olduğunun unutulmaması gerekir. İktisat biliminin gelişmesinin mümkün olduğu kadar Klasik ve Neoklasik geleneğe bağlı kalarak sürdürülmesi ana akım iktisatçılar için büyük önem

taşımaktadır. Çünkü, özel girişimin rolü devlete karşı savunulurken Klasik görüşün rekabetçi piyasa mekanizmasına duyduğu bağlılığın yaşamsal önemi bulunur.

En tanınmış Amerikalı iktisatçılardan olan, Nobel ödüllü Milton Friedman da ekonomide yer alan iktisadi aktörlerin piyasa mekanizması dürtülerine bağımlı olduğunu savunan kişiler arasındadır. Başta Adam Smith olmak üzere, ana akım Klasik ve Neoklasik iktisat görüşlerini savunan Friedman, Keynesyen politikaların en büyük düşmanıdır. Ona göre piyasa ekonomisi her zaman var olmuştur, bu yüzden çalışmalarında Amerikan ekonomisinde bulunan dev tekellere, yani çok uluslu büyük şirketlere hiçbir zaman yer vermeye gerek görmemiştir.

Friedman, bu yüzden, dev tekellerin düzenlenmesi için yapılan girişimleri hiçbir zaman onaylamamıştır. Çünkü, piyasanın evrim sürecinde dev tekellerin olduğu piyasaların kendiliğinden rekabetçi piyasalara dönüşeceğini düşünmüştür. Bu bağlamda Amerikalıların çok büyük bir kesimi geçmişten kalan Klasik ve Neoklasik rekabetçi piyasa doktrinine sıkı sıkıya bağlı kalmaya çalışırlar. Kapitalizmin kusursuz bir ekonomik sistem olduğunu düşünürler ve görünmez elin sağladığı faydalara güvenirler (Galbraith,2002: 156).

Galbraith'a göre Keynes, ekonomik gelişme ile birlikte piyasa sisteminde gücün ve kontrolün tüketiciden büyük şirketlerin eline geçeceğini görememiştir. Ona göre rekabetçi piyasa ekonomisinin görünmez elinin yerini büyük tekel şirketlerin ve sendikaların alması kapitalizmin yapısında değişmelere yol açmıştır. Bu ekonomik yapı içerisinde çok az sayıda dev şirket ve sendikalar piyasayı kontrol edebilmektedir. Küçük işletmeler ve tüketicilerin ise fiyatlar ve ücretlerin üzerinde etkisi olmayan çok küçük iktisadi aktörler olduğu görülmektedir. Bu yüzden Galbraith'a göre ekonomik sistemin sürekliliği için sosyal reformlar ile sürekli iyileştirilmesi gerekmektedir (Yılmaz,2009: 14).

Galbraith'ın Türkçeye de çevrilmiş Ekonomi Kimden Yana, Refah Toplumu, Kuşku Çağı, Ekonomi Üzerine Hemen Herşey, İktisat Tarihi gibi tanınmış çalışmaları vardır. Galbraith çalışmalarının büyük bir kısmında dev şirketlerin egemen olduğu kurumsal yapıda ortaya çıkan sorunları incelemektedir. Bu sorunlar arasında gelir eşitsizliği, yetersiz kamu malları, rekabetçi piyasa düzeninin yok olması ve yerleşmiş iktisat teorilerinin geçersiz kalması, enflasyon gibi konular bulunmaktadır. Bu sorumların çözümü için de bir program önermektedir. Bu programın maddeleri toplumsal dengenin (devlet-piyasa dengesi) sağlanması için önemlidir.

Bu program özel sektörün ürettiği mallar (arabalar, giysiler, konutlar, lüks tüketim malları gibi) ile kamu malları (eğitim, sağlık, iyi yollar, temiz su, temiz hava gibi) arasındaki dengesizliği giderecek maddeler içermektedir. Çünkü, özel mallar büyük miktarlarda üretilirken, kamusal malların yetersiz üretilmesi yoksulluğa ve eşitsizliğe yol açmaktadır. Galbraith'a göre aşırı bir bireysel tüketim hırsı toplumsal çözülmeye yol açmaktadır. Toplumsal eşitsizliğin ve yoksulluğun giderilmesi için kamusal malların arttırılması, küçük şirketlerin birleşmeye teşvik edilmesi, kamu harcamalarının kullanılması, devletin ekonomiyi sürekli gözetmesi ve yönlendirmesi gibi çözüm yolları önermektedir (Yılmaz, 2009: 100-101).

Doğulu toplumlardan çok farklı olarak Batılı toplumlarda sosyal değişme ve ilerleme Aydınlanma düşüncesinin seküler ikliminde, toplumun her alanında gerçekleşen rasyonelleşmeyle, birbirini takip eden sosyo-ekonomik aşamalardan geçerek, bir uçağın pistten kalkışı ve havalanışı gibi gerçekleşiyordu. Bilim devrimi, sanayi devrimi, demokrasi devrimi ve eğitim devrimi gibi devrimler ilk olarak Batılı toplumlarda gerçekleşmişti. Bu bağlamda, 1920'lerde yeni kurulan Türk Devletinin siyasi elitleri, medeniyetin yolunun akıl ve bilimden, sanayileşmekten geçtiğini görmüştü.

Ancak, yeni kurulan Türk Devleti Osmanlı'dan kötü bir kültürel ve kurumsal miras almıştı. Bu olumsuz kültürel miras üzerinde modern bir ekonomi kurulamazdı. Cumhuriyeti kuran bürokratik elitler bir üretim devrimi gerçekleştirmeyi hedefliyorlardı. Çünkü, yeni kurulan Türk devletinin bağımsızlığının temelinde ekonomi, yani zenginlik olduğu fark edilmişti. Cumhuriyeti kuran siyasi elitler, iktisadî kalkınmanın temel ve öncelikli koşulunun zihniyet değişikliği olduğunu da fark etmişlerdi.

Osmanlı Devleti'nden miras olarak kalan geleneksel kültür, kurumlar ve normlar atalete, geri kalmışlığa yol açıyordu. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile Türk toplumunda köklü bir kurumsal ve kültürel değişim yaşandı. Yasal ve kurumsal müktesebat Batılı ülkelerden alındı, laik ve çağdaş bir çerçeveye oturtuldu. Türk toplumunda büyük bir kültürel ve zihinsel dönüşüm gerçekleştirilerek Batılı anlamda bireyselliğe ve rasyonel davranışa geçiş yapılmaya çalışıldı. Cumhuriyetçi aydınlar, bu sayede hızlı bir toplumsal kalkınmanın ve sanayileşmenin gerçekleştirileceğini düşünmekteydiler. Modern bir ekonomiye geçiş için girişimler Tanzimat Reformuyla başlasa da, Türk toplumunda modern ekonominin başlangıç yılının 1923 olduğu fark edilmektedir.

1923 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresi ve ortaya konulan ilkeler yeni kurulan Türk devleti için bir doğum belgesi niteliğindedir. Kongrede Kurtuluş Savaşından sonra ekonominin alacağı biçim ve yön belirlenmiştir. İktisat Kongresinde ekonomide ulusalcılık anlayışı vurgulanırken sanayileşmede özel kesime öncelik veren bir kamu politikası mantığı da benimsenmiştir. Cumhuriyet ekonomisi ulusal üretime ve yerli ürünün kullanımına dayalı bir anlayış üzerine kurulmuştur. Zorunlu olmadıkça yabancı sermaye ve tüketim mallarının dışarıdan satın alınmasına normal bakılmamıştır. Çünkü, Cumhuriyeti kuran siyasi elitler Osmanlı'nın çöküş sürecinden birçok önemli dersler çıkarmışlardı ve yeni kurulan Cumhuriyetin Osmanlı'nın düştüğü duruma düşmesini istememekteydiler.

Bu yüzden, "ekonomik bağımsızlık" ve "hızlı kalkınma" ilkeleri kongrede benimsenen önemli ilkeler arasında olmuştur. Eğitimsiz ve ideali olmayan bir toplum üretken olamaz, toprağa bağlı, canlı olmayan ve statik bir hayat yaşayabilirdi. Kuruluş yıllarından itibaren toplumun rasyonelleşme eğiliminin hızlandırılması için eğitim bir araç olarak kullanıldı. Çağdaş bir eğitim aynı zamanda sanayileşmek için ihtiyacımız olan işgücünün yetiştirilmesi için de gerekliydi. Sosyal ve ekonomik ilerleme çalışan sınıfların çağdaş bir eğitimle potansiyellerine ulaşması sonucunda gerçekleşebilirdi. Milli bir eğitimin sağlanması verimlilik ve üretim artışına ilave olarak, milli ve ahlaki karakterin gelişmesine ve çalışan sınıfların itibarlı orta sınıflar haline gelmesine yol açacaktır.

Çağdaş bir eğitimin toplumun tüm kesimlerine erişiminin açık olması yeni yetişen orta sınıfların milli karakterinin gelişmesini sağladığı gibi potansiyellerinin de gerçekleşmesini temin edecektir. Böylece yeni yetişen orta sınıflarla genç Cumhuriyetin maddi ve kültürel zenginliği sürekli olarak ilerlemeye açık olacaktır. Bu yüzden, kuruluş yıllarında toptan değişme vizyonu ile toplum ve ekonomi irrasyonel unsurlar bataklığından çıkarılmaya, rasyonel bir kültürel zemine oturtulmaya çalışıldı. Tarıma dayalı geleneksel ekonomiden, sanayileşmiş modern bir ekonomiye doğru olumlu bir kültürel değişim amaçlanıyordu. Böylece tarihten kötü bir miras olarak kalan "hasta adam" imajının silineceği ve yeni kurulan Türk Devletinin Kıta Avrupası ülkeleri gibi modernleşmiş bir ekonomiye sahip ülke konumuna ulaşacağı düşünülüyordu.

Ancak, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında sermaye ve bilgi birikimi bakımından çok zayıf olan milli girişimci sınıfların beklenen yatırımları, üretimi ve sanayileşmeyi gerçekleştiremedikleri görülüyordu. Özel girişimin işlevlerini yerine getirememesi, yeteneklerinin ve siyasi olgunluğunun sınırlı olması devletin her alanda etkili bir rol üstlenmesine yol açıyordu. Bu yüzden, Cumhuriyetçi bürokratik elitler kuruluş yıllarında uygulanan liberal politikaları gözden geçirmek zorunda kaldılar. Dünyada yaşanan 1929 Büyük Buhranın olumsuz ekonomik etkileri de ekonomide devletçi ve kamucu politikaların yolunu açmıştı. 1931'de Devletçilik ilkesi Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) parti programına girdi. 1930'lardan itibaren Devlet bir girişimci rolü üstlenerek özel sektörün açamadığı üretim tesislerini kurdu.

İthal edilen malların yurtiçinde üretilmesini hedefleyen (ithal ikameci), kamunun büyük ölçekli imalat sanayisi yatırımlarıyla bir üretim devrimi gerçekleştirilmeye çalışıldı. Çünkü, bağımsızlık için sanayileşmek gereklidir ve Türkiye sanayileşmek zorundadır. Ayrıca, sanayileşmek ile medeniyet eş anlamlı olarak kabul edilmektedir. Cumhuriyetin kuruluşuyla uygulamaya başlanan üçlü denge politikası (bütçe dengesi, para dengesi, dış denge) sürdürüldü. Üçlü denge politikasıyla ekonomik bağımsızlık korunmaya ve sürdürülmeye çalışıldı. Çünkü, yeni kurulan Türk Cumhuriyeti Osmanlı Devleti'nin düştüğü duruma düşmeyi istememekteydi. Osmanlı Devleti dış borçlarından dolayı yarı-sömürge durumuna düşmüş ve parçalanmıştı. Güçlü ve sağlıklı bir ekonomi siyasi bağımsızlık için en önemli unsurdu. Bu bağlamda güvenilir, ayakları yere sağlam basan ve rasyonel milli girişimci sınıfların oluşturulmasına da çalışıldı (Kepenek,2011: 35).

1930'ların başlarından 1980 yılına kadar Türkiye ekonomisinde Keynesçi olan devletçi iktisat politikaları uygulanmıştır. Türk toplumu karma ekonomi modeliyle büyük ölçüde uluslaşmayı, modernleşmeyi ve sanayileşmeyi başarmıştır. Türk toplumunda devletin öncülüğünde milli girişimci sınıflar da oluşmuştur. Karma ekonomi modeli bağlamında ulusal bir ekonomi oluşturulmuştur. 1930'larda ortaya çıkan ulusal model bağlamında Dünya ekonomisinin bir savaş meydanı olduğu, ihracat yapmak, büyümek ve döviz kazanmak için dünya piyasasında mücadele etmeyi öğrenmenin zorunlu olduğu tüm sanayicilere öğretilmiştir. Türkiye sanayi malları üreten ve ihraç eden modern bir ülke olmalıdır. Uluslararası iş bölümünde bir tarım veya ham madde ülkesi olarak değil, demokratik ve sanayileşmiş bir ülke olarak yer almalıdır (Kepenek ve Yentürk, 2008).

Bu bağlamda 1946'da Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılan siyasetçiler tarafından Demokrat Parti kuruldu. Demokrat Partili elitler Müslüman muhafazakarlardan oluşmak-

ta, Cumhuriyetçi otoriter modernleşmeye karşı Türk-İslam tarihini ve milli kültürünü referans almaktaydılar. Toptancı değil, kısmi ve seçici bir modernleşmeyi savunuyorlardı. Bu yıllarda solidarizmden liberalizme geçmek için ön hazırlıklar yapılıyordu. Amerika'nın kalkınma tecrübesine hayran olan yeni Müslüman muhafazakar elitler özel girişimi kamu kesimine göre daha etkin bulmaktaydılar. CHP'nin otoriter devletçilik ve modernleşme anlayışının revize edilmesinin gerekli olduğu düşünülüyordu.

Ziya Gökalp'in temsilcisi olduğu Türk milliyetçiliği ve solidarizme dayalı milli ekonomi modeli iktisadi liberalizme bir tepki olarak ortaya çıkmıştı. Çünkü, iktisadi liberalizm azınlık ve yabancıların zengin olmasına yol açarken, Türkler liberal politikalar sonucunda gittikçe yoksullaşmış ve işlerini kaybetmişti. Kuruluş yıllarından itibaren uygulanan solidarizme dayalı milli ekonomi modeli Türklerin de şirket kurmalarına ve ticarete katılmalarını sağlamıştı. Ancak, 1940'ların ikinci yarısında solidarizimden liberal bir ekonomiye geçişle birlikte ülkenin daha hızlı zengin olacağı düşünülmeye başlanmıştı. Gökalp'in solidarizme dayalı milli ekonomi modeliyle Cavid Bey/Prens Sabahattin'in liberal görüşlerinin birleştirilmesiyle yeni bir sosyolojik sentez ortaya konuldu.

Bu sosyolojik sentezi savunanların başında Türk toplumundaki kültürel değişmeleri inceleyen ve anlamaya çalışan duayen bilim insanı Mümtaz Turhan geliyordu. Kültürel değişimi anlamak ve kolaylaştırmak isteyen Mümtaz Turhan Amerika merkezli Anglo-Sakson bireycilik ideolojisini Anadolu-Türk coğrafyasındaki koşullarla uzlaştırmaya, böylece bireyci ve toplumcu ideolojiler arasında bir denge kurmaya çalışıyordu. Batıdan yalnızca bilim zihniyetinin ve yönteminin alınması, Anadolu-Türk toplum yapısı içine yerleştirilmesi kendi kimliğimizi koruyarak kalkınmamızı sağlayacaktır.

Bu bağlamda ülkemizin en geri kalmış bölgelerinde bile yeni üniversiteler, organize sanayi bölgeleri ve teknoparklar açılmaktadır. Türk toplum yapısı içinde Batıdan transfer edilen bilim-teknoloji-sanayi altyapısının oluşturulmasına çalışılmaktadır. Böylece, geri kalmış olan bölgelerde yeni üretim ve tüketim alışkanlıkları benimsenecek, bu bölgeler küresel ekonomiye entegre olan modern üretim bölgelerine dönüşecektir. Bu bölgelerde yetişen çalışan sınıfların üretim ve tüketim alışkanlıklarının modernleşmesiyle, orta sınıflaşmaları ve itibarlı bireyler haline gelmeleri de sağlanmış olacaktır. Çünkü, modern ekonomilerde kültürün en önemli unsuru orta sınıflardır. Diğer bütün sosyal sınıflar orta sınıfın değerleri ve normları bağlamında belirlenir. Orta sınıflar en önemli sınıf olup neredeyse tüm toplumu temsil ederler. Modern ekonomilerde iktisat politikaları belirlenirken en başta orta sınıflar esas olarak alınmaktadır.

Böylece, liberal bir ekonomiye geçişle Anadolu-Türk insanının rasyonelleşmesi ve orta sınıflaşması başarılı bir şekilde gerçekleşecekti. 1950'lerde ortaya konulan bu yeni sosyolojik sentezin ekonomideki yansıması ise "Yeni Devletçilik (New Etatism)" olarak ifade ediliyordu. Daha önceki Devletçilik anlayışından farklı olan Yeni Devletçilik perspektifi devletin küçültülmesini ve ekonomideki rolünün azaltılmasını içeriyordu. Tek Parti siyasi kültürünün hakim olduğu otoriter bir dönemden, daha demokratik bir siyasi kültürün hakim olduğu liberal bir döneme geçiş yapılıyordu. Bu bağlamda 1950 Türkiye ekonomisinde bir dönüm noktası oldu. 1950'de Demokrat Partinin (DP) iktidara gelmesiyle çok partili hayata, yani demokrasiye geçiş yapıldı. Demokrat Partinin iktidarda olduğu yıllar liberal dönem olarak tanımlandı.

Demokrat Partinin iktidara gelmesi demokrasi ve serbest piyasa ekonomisi kültürünün gelişmesine yol açmaktaydı. Demokrat Parti (DP) Cumhuriyet Halk Partisine (CHP) göre ekonomide, siyasette ve sosyal hayatta daha liberal bir vizyona sahipti. Bu durum CHP'nin de liberalleşmesini sağlıyordu. DP Anadolu'da çok büyük kitleler tarafından destekleniyordu. Gerçek devrimlerin bu şekilde gerçekleşeceği hayal ediliyordu. Bu bağlamda liberal döneme damgasını vuracak olan kalkınma planını hazırlayan komisyonun başkanı Vaner isimli Amerikalı bir uzmandı. Vaner Planı olarak anılan İktisadi Kalkınma Planı'nın (1947) öngördüğü gelişme anlayışı liberal dönemin egemen politikası oldu. Bu planda liberal bir vizyona sahip olan "Yeni Devletçilik" anlayışı ortaya konuluyordu. Ancak, DP'nin iktidarda olduğu dönemde karma ekonomi modeli büyük ekonomik sorunlara rağmen sürdürüldü. Karma ekonomi modelinden liberal bir ekonomiye geçiş ise çok başarılı olamadı.

DP'nin iktidarda olduğu liberal dönem bir askeri müdahaleyle kapandı. 1961'de yeni bir anayasa yapıldı ve planlı döneme geçiş yapıldı. Karma ekonomi modeliyle kalkınmanın daha hızlı ve dengeli olacağı düşünülüyordu. 1960'ların başlarından 1980 yılına kadar olan Planlı Dönemde makro ölçekli Kalkınma Planları yapıldı. Ancak, makro kalkınma planlarının yapıldığı yıllarda ekonominin dışa bağımlılığı beklenen kadar azaltılamadı. Para ve kredi genişlemesi üretime ve sanayileşmeye gitmiyordu, bu kaynaklar ticaret, konut, ulaştırma gibi üretken olmayan alanların büyümesine yol açıyordu. Kurulan sanayi işletmeleri yurt dışı piyasalara ihracat yapamıyorlardı. Ülkenin ihracat geliri olmamasından dolayı oluşan dış açıkların yol açtığı kronik döviz krizleri ülkenin kalkınmasını yavaşlatıyordu.

İçe dönük karma ekonomi modelinde iş dünyası devletin korumasına bağımlı hale gelmişti. İş adamları ürettikleri ürünleri iç pazara satmayı tercih ediyorlardı. Kronikleşmiş olan dış açıkların kapatılması için ihtiyacımız olan dövizi ihracat yaparak temin edemiyorlardı. Planlı dönemdeki çok ağır devlet müdahalesine dayalı politika mantığı Türkiye'yi 1970'lerin sonlarına doğru ekonomik ve siyasi bunalıma sürüklemişti. Makro ölçekli planlamaya rağmen ekonominin izlediği yolun değiştirilemediği, sanayileşmenin yeterince gerçekleşmediği, hatta ekonominin çok ağır bir bunalıma sürüklendiği görüldü. Bu bağlamda 24 Ocak 1980 Kararları Türkiye ekonomisinde çok büyük bir dönüşümün gerçekleştirildiği bir tarih oldu. Özel sektör oldukça büyümüş, işlevleri ve yetenekleri de gelişmişti (Kepenek ve Yentürk, 2008).

Bu bağlamda, bürokratik ve siyasi elitler tarafından, özel sektör öncülüğünde bir kalkınma vizyonuna geçiş kararı olan "24 Ocak 1980 Piyasa Ekonomisine Geçiş Kararları" alındı. 24 Ocak Kararları açık ekonomiler için oluşturulmuş küresel politika paradigması olan Monetarizme dayanmaktaydı. Bu ekonomik liberalizasyon kararları piyasa ekonomisine geçiş kararları veya ihracata dayalı sanayileşme olarak da bilinmektedir. 24 Ocak ekonomik liberalizasyon kararlarıyla yurtiçi ve yurtdışı ticaret serbestleştirildi. Böylece, içe dönük kapalı ekonomi modeli Adam Smith'in görüşleri bağlamında revize edildi. 24 Ocak 1980 Kararlarının mimarı muhafazakar siyasi elitlerden gelen Turgut Özal'dı.

24 Ocak Kararları dünyada çok moda olan Anglo-Sakson Monetarist ve Neoliberal politikaları kapsıyordu. Bir diğer yandan kapitalizmin en güçlü argümanlarından oluşan Neoklasik iktisat teorisine dayanıyordu. Özal Amerikan ekonomi düşüncesini ve girişimci-

lik kültürünü çok yakından tanıyan, bu bağlamda durağan İslam kültürünü modernleştirmek ve dinamizm getirmek isteyen bir kişiydi. Özal politikacı olduktan sonra hedeflediği kültürel dönüşümü gerçekleştirmek için yakın çevresinde en iyi Amerikan üniversitelerinde işletme ve ekonomi doktorası yapmış çok yetenekli kişiler bulunduruyordu. Yakın çevresinde bulunan bu kişilerle dinamik ve rekabetçi bir açık ekonomi modeli oluşturmaya çalışıyordu.

Çünkü, 1970'lerin sonlarından itibaren içe dönük karma ekonomi modelleri ömrünü tamamlamış, dünya ekonomisinde açık ekonomi modelleri benimseniyordu. Bu bağlamda Özal, kaynak kullanımında verimli olmayan kamunun öncülüğünde değil, verimli olan özel sektör öncülüğünde bir kalkınma stratejisinin daha rasyonel olacağını düşünüyordu. Böylece, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren uygulanan karma ekonomi modeli, 24 Ocak 1980 Kararlarıyla revize edildi. Ulusal bir ekonomiden uluslararası bir ekonomiye tam olarak geçiş yapıldı. 24 Ocak Kararlarının özünde bulunan Monetarizmin ve Neoklasik iktisadın bakış açısına göre kamunun gelişigüzel olarak ekonomiye müdahale ettiği, kaynakları yeteri kadar etkin kullanmadığı, serbest piyasaların ise kaynakları daha rasyonel ve verimli kullandığı kabul ediliyordu (Kepenek,2011: 55).

Bu yüzden, kuruluş yıllarından beri uygulanan kamucu veya devletçi perspektif liberalizasyon kararlarıyla terk edilmiştir. Özel girişim öncülüğünde Türkiye ekonomisi daha rekabetçi ve verimli bir ekonomik yapıya geçmeye çalışmaktadır. Çünkü, Neoklasik iktisat teorisine göre özgür piyasalar kıt olan kaynakların verimli olarak kullanılmasını garantilemektedir. Yani, ana akım teorisine göre kapitalizm kusursuz bir ekonomik sistemdir, bu bağlamda görünmez ele güven tamdır. 24 Ocak 1980'den itibaren Türkiye ana akım olan Neoklasik iktisat teorisiyle ekonomik ve sosyal olarak modernleşmeye çalışmaktadır. Hızlı ekonomik büyümeye ulaşılarak kalkınmaya çalışılmaktadır. Bu durum sosyal adaletle ilgili sorunlara da yol açmaktadır (Kepenek,2011: 58).

Osmanlı tarihini ve kültürünü çok iyi tanıyan bir aydın olarak, Sabri Ülgener yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde ekonomi ve kültür arasındaki ilişki üzerine çalışmıştır. Weber'in araştırma metodunu izleyerek yaptığı çalışmalarda Osmanlı'dan miras kalan irrasyonel zihniyetin kaynaklarını saptamıştır. Bu bağlamda Osmanlı mirası üzerine kurulan Türkiye ekonomisinde rasyonel davranışa geçiş yapılması için önerilerde bulunmuştur. Sabri Ülgener Weber gibi kapitalizmin ve rasyonelleşmenin günümüz dünyasının kaçınılmaz, dönüşü olmaz bir yolu olduğunu görmüştür.

Günümüzde ana akım iktisatçılara göre Müslümanların ekonomi düşüncesi ve rızık, haram, helal gibi kavramları piyasaların sınırlarını daraltmakta, ayrıca insanları pasifize edici/tembelleştirici bir etki yaratmaktadır. Hatta, Müslüman toplumların geri kalmasından sorumlu faktörler olarak feodal özellikler taşıyan psikolojik ve sosyo-kültürel özellikleri, ve İslama dayalı ekonomi düşüncesi sayılmaktadır. Bu bağlamda ana akım iktisat düşüncesini yakından tanıyan biri olarak Sabri Ülgener, Türkiye'de İslam dini ile modern ekonomi ilişkisi üzerine önemli çalışmalar yapmıştır. Doğulu toplumların neden sanayi devrimi yapamadığını ve feodalizmi sonlandırıp kapitalizme başlayamadığını Weberyen metodolojiyi izleyerek bilimsel olarak açıklamıştır. Ayrıca, Ülgener Max Weber'in İslam diniyle ilgili yapmış olduğu yanlış saptamaları ortaya koymuş ve bu yanlışları çalışmalarıyla mümkün olduğu kadar düzeltmiştir.

Türkiye'nin ilk Weberyen iktisatçısı olan Sabri Ülgener'e göre Doğulu toplumların geri kalmasında en önemli faktör sermaye eksikliği değil, insan faktörüydü. Müslümanların modern kapitalist özellikler taşımayan, geleneksel iş ahlakları ve orta çağı temsil eden irrasyonel zihin dünyaları ekonomik olarak geri kalmışlığa yol açıyordu. Müslüman iş adamlarının kanaatkar tutumları, ekonomik başarı için rasyonel hesaplama gerektiren serbest piyasa ekonomisine ve kar maksimizasyonu gibi modern iş yapma biçimine yabancı olmaları sermaye birikimini engellemekteydi.

Müslümanlar para ve ticaretle ilgili işleri meşru işler olarak görmediklerinden, modern ekonomiye katılamıyorlardı, çiftçilik, memurluk ve askerlik gibi mesleklerde yoğunlaşıyorlardı. Osmanlı toplumunda ticaret, bankacılık, finans, sigortacılık gibi işler yabancıların ve azınlık vatandaşları olarak, Musevilerin, Rumların ve Ermenilerin tekelindeydi. 20. yüzyılın başlarından itibaren Müslüman iş adamları devletin uyguladığı kamucu ve korumacı iktisat politikalarıyla şirket kurmuşlar ve sermaye sahibi olmaya başlamışlardı.

Sabri Ülgener uzun yıllar boyunca uygulanan devletçilik ideolojisiyle Türkiye'nin çok hızlı gelişemediğini, içe dönük karma ekonomi modeliyle rasyonel davranışa geçişin çok hızlı gerçekleşmediğini fark etmişti. İçe dönük karma ekonomi modelleri arasında en uygun olanı saptamak için araştırmalar yapan Ülgener, yalnızca liberalizmle ekonomide rasyonelleşme eğiliminin hızlanacağını, piyasanın evrim sürecinde başarılı firmaların gelişebileceğini saptamıştı. Ayrıca, Ülgener tüm boyutlarıyla yerli insan gerçeğini kullanmayan ithal modellerle sağlıklı, kalıcı bir kalkınmanın mümkün olmadığını ileri sürüyordu. Öncü ana akım iktisatçıların ideal bir ekonomi için ortaya attıkları homo-economicus karakterine mesafeli durmaktaydı. Milli ve manevi değer sistemimizi esas alan, ancak bu değerlerimizi günün ve çağın ihtiyaçlarına göre yorumlayan çözümlerin tek çıkış yolu olduğunu savunmuştur.

Cumhuriyetin kurulmasından itibaren Türkiye büyük ölçüde sanayileşmeyi başarmıştır. Ülgener'e göre Türk toplumu ekonomik mucizesini yeni bir rasyonel sosyal ahlak ile gerçekleştirecektir. 24 Ocak 1980 Kararlarının ardından reel sektördeki Türk iş adamları Neoklasik teorinin "dünya fiyatları" argümanıyla tanıştılar. Türkiye ekonomisinin dışa açılmasıyla birlikte reel sektördeki sanayiciler karşılaştırmalı üstünlükler ilkesine göre hareket etmek zorunda kaldılar. 24 Ocak 1980 kararlarının ürettiği şok Anadolu'da iktisadi rasyonelliğin gelişmesini hızlandırdı. Böylece, ekonomik olarak başarılı olmak isteyen Türk iş adamları dünya fiyatlarından kaliteli mal üretip dış pazarlara satmayı öğrenmek zorunda kaldılar. 24 Ocak kararlarının ürettiği büyük şokla karşılaşan iş adamları kısa bir sürede rasyonel olarak işleyen piyasa ekonomisine uyum sağlamak zorunda kaldılar. Piyasa ekonomisine geçiş kararlarıyla Türk iş adamlarının hızla rasyonelleşerek, homo-economicusa doğru olumlu bir evrim geçirdiği görülmektedir.

Türkiye ihracata dayalı sanayileşme modeliyle orta gelirli ülkelerin üst gurubuna girebilmiştir. Liberalleşen ve dışa açılan ekonomide Türk iş adamları rasyonel düşünme kabiliyetini hızla kazanmışlardır. Anadolu'daki rasyonelleşme ve kültürel gelişme sanayileşmenin hızlanması için temel faktör olmuştur. Kültürel gelişme, zihniyet değişimine ve yeni sosyal alışkanlıklara yol açmaktadır. Bu bağlamda Anadolu'nun birçok kentinde organize sanayi bölgeleri kurulmuştur. Geri kalmış izole olan bu bölgeler dünya ekonomisine

entegre olan modern üretim bölgelerine dönüşmüştür. 1980'den sonra Kayseri, Gaziantep, Bursa, Denizli, Konya gibi illerde Türk iş adamlarının sahip olduğu KOBİ'lerin yükselişi, ileri teknolojiye dayalı üretim ve ihracat yapabilmeleri, marka yaratabilmeleri, küresel ekonomiyle entegre olabilmeleri Anadolu'daki kentlerin profilini değiştirmiştir.

Rasyonel ve liberal sosyal ahlaklarından dolayı Türk iş adamları İslami Kalvinistler olarak da tanımlanmışlardır. Böylece, Türk toplumunda ekonomi/ticaret rasyonelleşirken güzel bir ahlakla da birleşmiştir. Modern iktisat düşüncesiyle birleşen İslam kültürü ekonomik büyümeye ve kalkınmaya yol açmaktadır. Modern iktisat düşüncesinin ve küresel politika paradigmalarının ülkeye girmesiyle tarih ve kültür gibi sosyal unsurlardan etkilendiği de anlaşılmaktadır. Türkiye'de yapılan iktisat araştırmalarına ihmal edilen kurumlar, ahlak, kültür, tarih gibi sosyal unsurların dahil edilmesi gerekmektedir. Ülkeler arasında kurumsal, etik, tarihsel ve kültürel varyasyonlar olduğu görülmektedir. Kurumlar, kültür, etik ve tarih gibi sosyal unsurlar ekonominin performansını ve izlediği yolu etkilemektedir. Bu bağlamda kapitalizme kurumsal olarak dönüşümün çok büyük sosyal riskleri ve sosyal maliyetleri bulunmaktadır. Bu şekilde iktisat sosyolojisi araştırmalarıyla Neoklasik ekonomi teorisinin Türk toplumuna adapte edilmesinin yolları keşfedilmelidir. Bu bağlamda sosyal ahlak önemli bir unsurdur ve ekonominin izlediği yolu etkilemektedir. Türk iş adamlarının sahip olduğu liberal ve rasyonel sosyal ahlakları bir ekonomik mucize yaratabilecek niteliğe sahiptir.

Sonuç ve Öneriler

Amerikan Eski Kurumsal İktisat Okulunun en önemli üyeleri arasında Thortein Veblen, Wesley Mitchell, John R. Commons ve John K. Galbraith bulunmaktadır. Amerikan Eski Kurumsal iktisatçıları Neoklasik iktisat teorisinden daha farklı bir iktisat teorisi geliştirmeye çalışmışlardır. Bu düşünce okulu psikoloji, tarih, sosyoloji gibi sosyal bilim dallarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Neoklasik iktisat teorisi psikoloji, tarih, sosyoloji gibi sosyal bilim dallarındaki gelişmeleri takip edememekte ve bu bilim dallarındaki gelişmeleri içselleştirememektedir. Ancak, Eski Kurumsal İktisat Okulu yöntemler savaşında Neoklasik Okula karşı yenilmiştir. Yöntemler Savaşını kazanan Neoklasik İktisat Okulu iktisat biliminin kontrolünü eline geçirmiştir.

Eski Kurumsal iktisatçılardan olan Galbraith bütün ülkeler için geçerli tek bir ekonomi bilimi olup olmadığı sorusuna açıklayıcı bir cevap vermektedir. Galbraith'a göre Amerika, İngiltere, Almanya ve Fransa'nın ortak olan ekonomik düzeni Klasik ve Neoklasik İktisat okullarının düşünceleri üzerine kuruludur. İktisat bilimi dilinin İngilizce olması ve Anglo-Saksonların iktisat bilimi üzerinde etkili olmalarını ise Galbraith İngiltere ve Amerika'nın dünya ticaretinin merkezi olmasına bağlamaktadır. Her ülkede yazılan iktisat ders kitapları da kozmopolitan olan liberal ana akım iktisat düşüncesi geleneğine bağlı kalarak yazılmaktadır. Ancak, iktisat ders kitaplarının yazılması ulusal yasaların, hatta anayasanın yazılması kadar önemlidir. Anglo-Sakson ülkeler için her ülkede iktisat kitaplarının ana akım iktisat düşüncesine göre yazılması büyük önem taşımaktadır.

Amerika'da iktisat düşüncesi Avrupa düşüncesinden yapılan resepsiyonlarla ortaya çıkmıştır. Orijinal bir Amerikan iktisat düşüncesi ve kamu politikası modeli 20. yüzyılın başlarında doğmuştur. Amerika'nın kamu politikası modeli minimum devlet müdahalesine dayanır. Dünyada özel girişimciliği en iyi destekleyen model olarak kabul edilir. Amerikan

ekonomisinin yükselişinin arkasında geliştirdikleri orijinal iktisat düşüncesi, uluslararası ticaretteki başarıları, yetenekli girişimcileri ve şirketlerin başarısı bulunur. Amerika'nın iktisadi olarak gelişmesinde çok büyük katkıları olan Protestanlar Amerikan kültürünün temelinde yer alırlar.

Amerikan toplumu Anglo-Sakson ve Protestan bir toplumdur. Amerikan iktisat düşüncesi ve kapitalizmi Protestan kültüründen doğmuştur. Protestan kültürü modern, rasyonel ve bireyci bir kültürdür. Amerikan toplumu Protestan kültürüyle sanayi devrimi yapabilmiş, teknoloji geliştirebilmiş ve küresel bir güç olabilmiştir. Protestan olan Amerikan toplumu II. Dünya Savaşından itibaren Batılı toplumların lideri konumundadır. Amerikan toplumuna hakim olan Protestan kültüründe bireyin ekonomik başarısı ve bireyin refahı önemlidir. Amerikan toplumu bireycilik ideolojisiyle kalkınmayı başarmıştır. Bu bağlamda Amerika'da iktisat düşüncesi ile dini ahlak arasında büyük bir uyum bulunur. Amerika bireyselliğin, tüketimciliğin ve kozmopolitanlığın yayılmasında oldukça önemli bir kültür merkezi olmuştur.

Amerikan iktisat düşüncesinin ortaya çıkışı incelendiğinde her ülkenin milli iktisat düşüncesinin olmasının gerekliliği sonucu çıkarılmaktadır. Ayrıca, günümüzde çoğu iktisatçı tarafından benimsenen baskın görüşe göre tek bir iktisat bilimi vardır. Ancak, her ülkenin kendine has özel koşulları bulunduğu da kaçınılmaz bir gerçektir. Alman veya Amerikan ekonomi düşüncesinin kökleri kendi toplumlarında, somut koşullarında, tecrübelerinde ve kurumsal yapılarında bulunmaktadır. Bir Alman veya Amerikan ekonomi düşüncesi olduğu gibi, kökleri Türk toplumunda olan orijinal bir iktisat düşüncesi de olmalıdır. Ülkeler arasında kurumsal, kültürel, etik ve tarihsel varyasyonlar olduğu görülmektedir. Kurumlar, kültür, etik ve tarih önemli değişkenlerdir, ekonomilerin izlediği yolu etkilerler. İktisat araştırmalarına ihmal edilen kurumlar, ahlak, kültür, tarih gibi sosyal unsurların dahil edilmesi gerekmektedir. İktisat sosyolojisi araştırmalarıyla Neoklasik ekonomi teorisinin Türk toplumuna adapte edilmesinin yolları keşfedilebilir. Bu bağlamda Türk iş adamlarının sahip olduğu liberal ve rasyonel sosyal ahlakları bir ekonomik mucize yaratabilecek niteliğe sahiptir.

KAYNAKÇA

Biddle, J. (1998). "Social science and the making of social policy: Wesley Mithchell's vision", M. Rutherford (Ed.) *The economic mind in America*, Routledge,

Frey, D. E. (2009). *America's economic moralists: a history of rival ethics and economics*, State University of New York Press

Galbraith, J. K. (1990). *Ekonomi kimden yana*, (Çev.: B. Dişbudak Çorakçı), Altın Kitapları

Galbraith, J. K. (2002). *Ekonomi üzerine herşey*, (Çev.: Ö. Ozankaya), Cem Yayınevi, 3. Baskı

Galbraith, J. K. (2004). *İktisat tarihi*, (Çev.: M. Günay), Dost Kitapevi, 3. Baskı

Galbraith, J. K. (2011). *Kuşku çağı*, (Çev.: R. Aşçıoğlu-N. Himmetoğlu), Altın Kitapları, 4. Baskı

Kepenek, Y. (2011), *Development and structure of the Turkish economy*, (1. Baskı) ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim AŞ.

Kepenek, Y. ve Yentürk, N. (2008), *Türkiye ekonomisi*, (21. Baskı) Remzi Kitapevi.

Küçükkalay M., A. (2019). *Adam Smith: ahlak felsefesinden politik ekonomiye bir filozof,* Ketebe Yayınları

Nelson, R. H. (2001). *Economics as religion: from Samuelson to Chicago and beyond*, Pennsylvania State University Press

Nirun, N. (1981). *Sistematik sosyoloji açısından Ziya Gökalp*, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Richter, R. (2017). "Institutional thought in Germany", (Revised in 2017) *Report at the ISNIE Meeting of 2000 at Tübingen, Germany.*

Ross, D. (1991). *The origins of American social science*, Cambridge University Press.

Sayar, A. G. (1998), *Bir iktisatçının entellektüel portresi: Sabri F. Ülgener*, Eren Yayıncılık.

Skousen, M. (2001). *The making of modern economics*, M.E. Sharpe

Skousen, M. (2014), *İktisadi düşünce tarihi: modern iktisadın inşası*, (Çev.: M. Acar-E. Erdem-M. Toprak), Liberte Yayıncılık

Tekeli, İ. (2017), "1980'li yıllarda Türkiye ekonomisinde dönüşüm, modernitenin aşınması ve planlama", R. F. Barbaros ve E. J. Zurcher, (Ed.), *Modernizmin yansımaları*, Efil Yayınevi.

Toprak, Z. (2019). *Türkiye'de yeni hayat: inkılap ve travma 1908-1928*, Doğan Yayıncılık, 3. Baskı

Ülken, Y. (1981), *Atatürk ve iktisat: iktisadi kalkınmada etkinlik sorunu ve "eklektik model",* T. İş Bankası Kültür Yayınları.

Yılmaz, S. (2009). *J.K. Galbraith: iktisadi düşüncenin değişimine bir katkı*, Kalkedon Yayınları

Yonay, Y. P. (1998). *The struggle over the soul of economics: institutionalist and neoclassical economists in America between the wars*, Princeton University Press.